

Hof van Cassatie van België

Arrest

Nr. C.21.0357.N

T. D. B. G. bv,

eiseres,

vertegenwoordigd door mr. Werner Derijcke, advocaat bij het Hof van Cassatie,
met kantoor te 1050 Brussel, Louizalaan 65/11, waar de eiseres woonplaats kiest,

tegen

KRISTELIJK MEDICO-SOCIAAL LEVEN vzw, met zetel te 2300 Turnhout,
Korte Begijnenstraat 22, ingeschreven bij de KBO onder het nummer
0408.032.379,

verweerster.

I. RECHTSPLEGING VOOR HET HOF

Het cassatieberoep is gericht tegen het arrest van het hof van beroep te Antwerpen van 1 maart 2021.

Raadsheer Sven Mosselmans heeft verslag uitgebracht.

Advocaat-generaal Els Herregodts heeft geconcludeerd.

II. CASSATIEMIDDEL

De eiseres voert in haar verzoekschrift dat aan dit arrest is gehecht, een middel aan.

III. BESLISSING VAN HET HOF

Beoordeling

1. Een overeenkomst van onbepaalde duur waarvoor geen wettelijke of conventionele opzeggingsmodaliteiten gelden, kan door elke contractspartij steeds eenzijdig worden opgezegd mits inachtneming van een redelijke termijn.

Indien geen redelijke opzeggingstermijn wordt in acht genomen, moet de opzeggende contractspartij aan de opgezegde contractspartij een vergoeding betalen tot compensatie van de schade die zij hierdoor lijdt.

2. Bij gebrek aan akkoord tussen de contractspartijen beoordeelt de rechter de gegeven opzeggingstermijn en bepaalt hij zo nodig de opzeggingsvergoeding. Hij moet zich daarbij plaatsen op het ogenblik van de opzegging van de overeenkomst en onder meer rekening houden met de verlopen duur van de overeenkomst, de door de partijen reeds gemaakte kosten en het nadeel dat de opzegging door de opzeggende contractspartij voor de opgezegde contractspartij meebrengt.

3. De appelrechter stelt vast en oordeelt dat:

- de partijen gedurende jaren professioneel samenwerkten op basis van een mondelinge samenwerkingsovereenkomst van onbepaalde duur;
- zij niet in conventionele opzeggingsmodaliteiten hebben voorzien;
- de verweerster een einde heeft gesteld aan de samenwerkingsovereenkomst met uitnodiging aan de eiseres om overleg te plegen over de opzeggingsmodaliteiten;

- de eiseres in die context voorstelde de beëindiging van de overeenkomst op korte termijn te laten intreden, maar aanspraak maakte op een opzeggingsvergoeding;
- de verweerster geenszins instemde met enige opzeggingsvergoeding;
- een overeenkomst van onbepaalde duur te allen tijde kan worden opgezegd door elke partij;
- daarbij een redelijke opzeggingstermijn moet worden nageleefd om ervoor te zorgen dat de opgezegde contractspartij zich enigszins kan voorbereiden op de nieuwe situatie na het einde van de overeenkomst;
- de eiseres echter, bij het overleg met de verweerster over de opzeggingsmodaliteiten, zelf voorstelde de opzegging van de overeenkomst op korte termijn te laten intreden;
- voorts blijkt dat de eiseres na de opzegging hetzelfde inkomstenniveau heeft bereikt dan gedurende de laatste jaren van de samenwerkingsovereenkomst.

4. De appelrechter oordeelt vervolgens dat, *“gelet op het feit dat [de eiseres] zelf de beëindigingsdatum voorop heeft gesteld en gelet op het ontbreken van financiële gevolgen van de stopzetting voor [de eiseres], aan [de verweerster] niet verweten [kan] worden, zoals [de eiseres] doet, dat zij de samenwerkingsovereenkomst heeft stopgezet zonder inachtnaam van een redelijke opzegtermijn”, “[de eiseres] dan ook geen recht [heeft] op een vervangende opzegvergoeding” en “aan gezien het niet vaststaat dat [de verweerster] de overeenkomst heeft stopgezet zonder redelijke opzeggingstermijn (...), [een] morele schadevergoeding [evenmin is] verschuldigd”.*

De appelrechter oordeelt aldus dat de omstandigheid dat, na de opzegging door de opzeggende contractspartij, de opgezegde contractspartij met haar een akkoord nastreeft over de opzeggingstermijn dan wel de opzeggingsvergoeding en in die context voorstelt de opzegging van de overeenkomst op korte termijn te laten intreden, afbreuk doet aan het recht op een opzeggingsvergoeding van de opgezegde contractspartij, en dat geen recht op een opzeggingsvergoeding bestaat omdat achteraf blijkt dat de opgezegde contractspartij slechts een beperkt financieel nadeel lijdt.

Door aldus te oordelen, verantwoordt de appelrechter zijn beslissing niet naar recht.

Het middel is gegrond.

Dictum

Het Hof,

Vernietigt het bestreden arrest.

Beveelt dat van dit arrest melding zal worden gemaakt op de kant van het vernietigde arrest.

Houdt de kosten aan en laat de beslissing daaromtrent aan de feitenrechter over.

Verwijst de zaak naar het hof van beroep te Gent.

Dit arrest is gewezen te Brussel door het Hof van Cassatie, eerste kamer, samengesteld uit sectievoorzitter Koen Mestdagh, als voorzitter, sectievoorzitter Geert Jocqué, en de raadsheren Bart Wylleman, Koenraad Moens en Sven Mosselmans, en in openbare rechtszitting van 13 januari 2022 uitgesproken door sectievoorzitter Koen Mestdagh, in aanwezigheid van advocaat-generaal Els Herregodts, met bijstand van griffier Vanity Vanden Hende.

V. Vanden Hende

S. Mosselmans

K. Moens

B. Wylleman

G. Jocqué

K. Mestdagh

VOORZIENING IN CASSATIE

Voor

BV T. D. B. G.,

Eiseres in cassatie,

bijgestaan en vertegenwoordigd door Meester Werner DERIJCKE, ondertekende advocaat bij het Hof van cassatie, wiens kantoor gevestigd is te 1050 Brussel, Louizalaan 65, bus 11, bij wie keuze van woonplaats wordt gedaan,

Tegen

KRISTELIJK MEDICO-SOCIAAL LEVEN VZW (afgekort: KMSL), met zetel gevestigd te 2300 TURNHOUT, Korte Begijnenstraat 22, ingeschreven in de kruispuntbank van ondernemingen onder het nummer 0408.032.379;

Verweerster in cassatie,

★ ★ ★

Aan Mevrouw de Eerste Voorzitter en de Heer Voorzitter, aan de Dames en Heren Raadsheren, die het Hof van cassatie samenstellen,

Hooggeachte Dames en Heren,

Eiseres heeft de eer het arrest aan uw toezicht te onderwerpen dat op **1 maart 2021** op tegenspraak tussen partijen is gewezen door de kamer B1E3, burgerlijke zaken, van het hof van beroep te Antwerpen [A.R. nr. 2020/AR/900; rep nr. 2021/1803].

★ ★ ★

FEITEN EN PROCEDUREVOORGAANDEN

De feiten en procedurevoorgaanden, zoals die blijken uit de stukken waarop uw Hof vermag acht te slaan, kunnen als volgt worden samengevat:

1. Verweerster werkte samen met eiseres voor tandheelkundige verstrekkingen binnen de door verweerster georganiseerde dienst Tandzorg op haar locatie te ...
2. Het wordt niet betwist dat de samenwerking tussen partijen meer dan 25 jaren heeft geduurd.
3. Eiseres factureerde maandelijks haar prestaties aan verweerster.
4. Kennelijk deed er zich op **20 september 2013** een incident voor dat de verdere samenwerking bemoeilijkte.

Verweerster deelde tandarts G. D. B., zaakvoerster van eiseres, met e-mail van **2 december 2013**, mee dat haar raad van bestuur besliste de samenwerking op korte termijn te willen beëindigen.

Eiseres werd uitgenodigd contact op te nemen om de timing en modaliteiten van de stopzetting van de samenwerking te bespreken.

5. Partijen vatten gesprekken aan, doch kwamen niet tot een vergelijk. De raadsman van eiseres deelde verweerster met schrijven van **16 december 2013** mee dat eiseres haar activiteiten rond **21 december 2013** zou beëindigen en verzocht verweerster een voorstel betreffende de opzeggingspremie en opzeggingsuitwinning over te maken.
6. De raadsman van verweerster antwoordde met schrijven van **19 december 2013** waarin gewezen werd op het feit dat verweerster, lopende de gesprekken omtrent de termijn en modaliteiten van beëindiging van de samenwerking, zelf eenzijdig een einde had gesteld aan de samenwerking. Tevens werd betwist dat eiseres aanspraak zou kunnen maken op enige vorm van beëindigingsvergoeding.
7. De raadsman van eiseres bevestigde met schrijven van **20 december 2013** de stopzetting van de activiteiten van eiseres per **20 december 2013** en verzocht verweerster andermaal een voorstel m.b.t. de opzeggingspremie en opzeggingsuitwinning over te maken.
8. De raadsman van verweerster bevestigde het eerder ingenomen standpunt met e-mail van **24 december 2013**.
9. Met schrijven van **28 augustus 2018** maakte eiseres aanspraak op betaling van een opzeggingsvergoeding van 137.751,00 euro, een morele schadevergoeding van 50.000,00 euro, 1,00 euro provisioneel voor het patiënteel en 20.333,54 euro intresten. Partijen kwamen niet tot een regeling.

10. Eiseres ging op **18 januari 2019** over tot dagvaarding en vorderde in essentie:

- verweerster te veroordelen tot betaling van de som van 157.164,00 euro ten titel van opzeggingsvergoeding, vermeerderd met vergoedende intresten aan de wettelijke intrestvoet vanaf 21 december 2013 en verder met de gerechtelijke intresten;
- verweerster te veroordelen tot betaling van de som van 50.000,00 euro, ten titel van morele schadevergoeding, vermeerderd met vergoedende intresten aan de wettelijke intrestvoet vanaf 21 december 2013 en verder met de gerechtelijke interesten;
- verweerster te veroordelen tot betaling van 1,00 euro provisioneel ten oorzaak van ongerechtvaardigde verrijking voor verweerster door de handhaving van het patiënteel dat eiseres gefidelizeerd had, vermeerderd met vergoedende intresten aan de wettelijke interestvoet vanaf 21 december 2013 en verder met de gerechtelijke intresten;
- verweerster te veroordelen tot de kosten van het geding zoals begroot in conclusie.

11. Met vonnis van **16 januari 2020**, heeft de rechtbank van eerste aanleg Antwerpen, afdeling Turnhout, sectie burgerlijke rechtbank, de vordering van eiseres ontvankelijk maar ongegrond verklaard en eiseres veroordeeld tot de kosten, begroot op 6.000,00 euro rechtsplegingsvergoeding.

12. Eiseres ging in beroep tegen dit vonnis.

Verweerster vorderde de veroordeling van eiseres wegens tergend en roekeloos geding.

13. Met het bestreden arrest, gewezen op **1 maart 2021**, heeft het hof van beroep te Antwerpen, kamer B1E3, zetelend in burgerlijke zaken :

- het hoger beroep van eiseres ontvankelijk doch ongegrond verklaard;
- het bestreden vonnis bevestigd;
- de vordering wegens tergend en roekeloos geding ontvankelijk doch ongegrond verklaard;
- eiseres tot de kosten van het hoger beroep veroordeeld;

In tegenstelling tot wat de eerste rechter had beslist, heeft het hof van beroep geoordeeld dat verweerster, en niet eiseres, een einde aan de samenwerking tussen partijen had gesteld.

Tegen dit arrest, meent eiseres het volgende enige cassatiemiddel naar voor te kunnen brengen.

ENIG CASSATIEMIDDEL

Geschonden wetsbepalingen

- Artikelen 1134, 1149, 1150, 1151 en 1780 van het Burgerlijk Wetboek van 21 maart 1804, waarvan het opschrift, met ingang van 1 november 2020, bij artikel 2 van de wet van 13 april 2019 tot invoering van een Burgerlijk Wetboek en tot invoeging van boek 8 “Bewijs” in dat Wetboek, werd gewijzigd in “oud Burgerlijk Wetboek” (hierna “oud Burgerlijk Wetboek”).
- Artikelen 8.1., 2°, 8.17 en 8.18 van boek 8 “Bewijs” van het Burgerlijk Wetboek, zoals ingevoerd door de wet van 13 april 2019 tot invoering van een Burgerlijk Wetboek en tot invoeging van boek 8 “Bewijs” in dat Wetboek.
- Het algemeen rechtsbeginsel dat men zich niet voor onbepaalde tijd kan verbinden.

Aangevochten beslissing

Om het hoger beroep van eiseres tegen het vonnis van 16 januari 2020 van de rechtbank van eerste aanleg Antwerpen, afdeling Turnhout, sectie burgerlijke rechtbank ontvankelijk doch ongegrond te verklaren en de vordering van eiseres tot betaling van een opzegvergoeding, alsmede van een vergoeding voor morele schade af te wijzen, het vonnis a quo te bevestigen en eiseres tot de kosten van het hoger beroep te veroordelen, stelt het bestreden arrest vast (blz. 4) dat:

“(…)Tussen partijen bestond er een jarenlange overeenkomst van samenwerking. Er werd tussen partijen nooit een geschreven overeenkomst ondertekend. Er werd geen duur van de overeenkomst overeengekomen, zodat de voorliggende samenwerkingsovereenkomst een overeenkomst van onbepaalde duur is. Tussen partijen werden er evenmin opzeggingsmodaliteiten overeengekomen.

Een overeenkomst van onbepaalde duur kan te allen tijde worden opgezegd door elk van de partijen.

In tegenstelling tot wat [verweerster] voorhoudt, heeft zij duidelijk een einde gesteld aan de samenwerkingsovereenkomst tussen partijen. Dat blijkt duidelijk uit haar schrijven van 02.12.2013, nl., “De raad van bestuur van KMSL vzw heeft beslist om de samenwerking met u op korte termijn te beëindigen”, en haar voorstel van overeenkomst dat uiteindelijk niet werd ondertekend door [eiseres] : “KMSL heeft te kennen gegeven dat zij aan die samenwerking een einde wenst te stellen en heeft G. D. B. uitgenodigd om over de modaliteiten van die beëindiging overleg te plegen”.

Het bestreden arrest beslist daarna (blz. 4) dat:

“(…) De partij die een overeenkomst van onbepaalde duur will opzeggen, dient een redelijke opzegtermijn na te leven.

Een opzegtermijn zorgt ervoor dat de opgezegde die op een bepaald ogenblik daadwerkelijk wordt geconfronteerd met een opzegging, zich minstens in bepaald mate kan voorbereiden op de nieuwe situatie, nl. de situatie die ontstaat na het einde van de opgezegde overeenkomst.

[Verweerster] wenste deze opzegtermijn te bepalen in overleg met [eiseres].

Uit de geluidsopnamen van het gesprek van 06.12.2013 waarnaar beide partijen verwijzen blijkt dat [eiseres] zelf als einde van de overeenkomst de datum van 11.12.2013 voorstelde, dat zij uiteindelijk het voorstel tot overeenkomst niet wenste te ondertekenen en dat zij tijdens dat gesprek op geen enkel moment onder druk werd gezet door [verweerster].

Vervolgens heeft [verweerster] zelf bij brieven van 16.12.2013 en 20.12.2013 gesteld dat zij de overeenkomst wenste te beëindigen op vrijdag 20.12.2013.

Tenslotte blijkt uit het eigen stuk nr. 13 dat [eiseres] vanaf de beëindiging van de samenwerkingsovereenkomst de hierdoor vrijgekomen tijd heeft besteed aan haar eigen tandartsenpraktijk. Tevens blijkt uit dat stuk dat zij sindsdien hetzelfde inkomstenniveau heeft bereikt in vergelijking met de gemiddelde inkomsten ingevolge de samenwerking met [verweerster] gedurende de laatste 5 jaar van de samenwerkingsovereenkomst.

Gelet op het feit dat [eiseres] zelf de beëindigingsdatum voorop heeft gesteld en gelet op het ontbreken van financiële gevolgen van de stopzetting voor [eiseres], kan aan [verweerster] niet verweten worden, zoals [eiseres] doet, dat zij de samenwerkingsovereenkomst heeft stopgezet zonder inachtnaam van een redelijke opzegtermijn; zij heeft dan ook geen recht op een vervangende opzegvergoeding.

(...) [Eiseres] vordert ook een morele schadevergoeding, omdat zij door [verweerster] "bij het grof huisvuil werd geplaatst" zonder het inachtnemen van een redelijke opzegtermijn en omdat zij onder druk werd gezet door [verweerster] om haar lokalen zo snel mogelijk te verlaten.

Aangezien het niet vaststaat dat [verweerster] de overeenkomst heeft stopgezet zonder redelijke opzegtermijn en aangezien geen bewijs voorligt van enige druk vanwege [verweerster], is deze morele schadevergoeding niet verschuldigd".

GRIEVEN

Krachtens artikelen 8.1., 2°, 8.17 en 8.18 van boek 8 (“Bewijs”) van het Burgerlijk Wetboek, zoals ingevoerd door de wet van 13 april 2019 tot invoering van een Burgerlijk Wetboek en tot invoeging van boek 8 “Bewijs” in dat Wetboek, mag een rechter de bewijskracht van de akten – wat onder meer alle aan hem voorgelegde bewijsstukken omvat – niet miskennen. Een rechter schendt die bewijskracht wanneer hij aan die akte een uitlegging geeft die niet te verenigen is met de bewoordingen ervan, meer bepaald door te stellen dat een akte een vermelding bevat die er niet in staat of dat het geen vermelding bevat die er wel in staat.

Artikel 1134, eerste lid, oud Burgerlijk Wetboek bepaalt dat alle overeenkomsten die wettig zijn aangegaan, tot wet strekken.

Krachtens artikel 1134, tweede lid, oud Burgerlijk Wetboek kunnen deze overeenkomsten niet worden herroepen dan met wederzijdse toestemming van de partijen of op de gronden door de wet erkend.

Artikel 1780 oud Burgerlijk Wetboek bepaalt dat men zijn diensten slechts voor een tijd of voor een bepaalde onderneming kan verbinden.

Krachtens het algemeen rechtsbeginsel dat men zich niet voor onbepaalde tijd kan verbinden, kan een overeenkomst gesloten voor onbepaalde duur, in beginsel, door iedere partij te allen tijde worden opgezegd met in achtneming van een redelijke opzeggingstermijn. Bij ontstentenis van een redelijke termijn moet, bij toepassing van voormeld algemeen rechtsbeginsel en van artikelen 1149, 1150 en 1151 van het oud Burgerlijk Wetboek, de schade worden vergoed die de medecontractant lijdt wegens het niet in acht nemen van deze verplichting. Hierbij zal de rechter rekening houden met alle pertinente gegevens van de zaak, niet alleen met de tijd die voor de opgezegde partij nodig is om zich aan de gewijzigde situatie aan te passen maar ook met de duur van de opgezegde overeenkomst, de investeringen waartoe de opgezegde partij was overgegaan, enz.

Voor de bepaling van de redelijke opzeggingstermijn – en dus van een mogelijke compensatoire vergoeding indien de opzeggende partij geen redelijke opzeggingstermijn in acht heeft genomen – moet de rechter zich plaatsen op het moment van de opzegging. Op dat ogenblik heeft de opgezegde partij recht op het naleven van een redelijke opzeggingstermijn (of op een vergoeding wegens de niet-naleving van de verplichting om zo een termijn in acht te nemen). De rechter mag, voor de bepaling van de redelijke opzeggingstermijn (en dus van een mogelijke compensatoire vergoeding), geen rekening houden met omstandigheden die na de kennisgeving van de opzegging plaatsvonden.

Zoals door eiseres in haar “synthese conclusie hoger beroep” aangevoerd, blz. 16, randnr. 22, stelt “*de opzegtermijn (...) de opgezegde partij in staat om zich voor te bereiden op het einde van de contractsrelatie* (L. CORNELIS, Algemene theorie van de verbintenis, nr. 630; R. VAN RANSBEECK, “De opzegging”, RW 1995-96, 347, nr. 73).

Bij de opzegging van een overeenkomst moet de tegenpartij de mogelijkheid hebben om zich voor te bereiden op het einde van de contractrelatie. Dit volgt uit de plicht voorzien in artikel 1134, lid 3, B.W. (...); en verder, op blz. 19, randnr. 28, van dezelfde conclusie : **“Indien er geen opzegtermijn of een te korte opzegtermijn in acht wordt genomen, zal de opzeggende partij gehouden zijn om een opzegvergoeding te betalen. De rechter kan immers nooit een te korte termijn verlengen of zelf een opzegtermijn opleggen. Herstel in natura is niet mogelijk (Cass., 6 november 1987, TBH 1988, 187, noot J-M. NELISSEN-GRADE).**

*Doordat geen redelijke opzegtermijn wordt verleend, lijdt de opgezegde partij schade. Deze schade moet begroot worden. De opzeggende partij moet volgens art. 1150 en 1151 B.W. de voorzienbare en rechtstreekse schade vergoeden. **Bij het bepalen van de schadevergoeding, zal de rechter rekening houden met dezelfde criteria als bij de berekening van de opzegtermijn.***

In onderhavige zaak, stelt het bestreden arrest het volgende vast :

- *“Tussen partijen bestond er een jarenlange overeenkomst van samenwerking. Er werd tussen partijen nooit een geschreven overeenkomst ondertekend. Er werd geen duur van de overeenkomst overeengekomen, zodat de voorliggende samenwerkingsovereenkomst een overeenkomst van onbepaalde duur is. Tussen partijen, werden er evenmin opzeggingsmodaliteiten overeengekomen”* (bestreden arrest, blz. 4, randnr. 4.2.1.1, 1ste lid);
- *“In tegenstelling tot wat [verweerster] voorhoudt, heeft zij duidelijk een einde gesteld aan de samenwerkingsovereenkomst tussen partijen”* (bestreden arrest, blz. 4, randnr. 4.2.1.1., 3de lid);

Het wordt verder niet betwist dat de samenwerking tussen partijen 25 jaar duurde [“synthese conclusie hoger beroep” van eiseres, blz. 2, randnrs. 1, 2 en 4; blz. 3, randnr. 6; blz. 4, laatste lid; “tweede aanvullende en syntheseconclusie hoger beroep” van verweersers, blz. 8, 3de lid].

Zelfs indien naderhand zou blijken dat eiseres, d.w.z. de partij die het slachtoffer is geweest van de opzegging van de samenwerkingsovereenkomst, geen concreet financieel nadeel zou hebben ondergaan als gevolg daarvan, neemt dat niet weg dat eiseres recht had op een redelijke opzeggingstermijn en, bij gebrek daaraan, op een compensatoire vergoeding.

Het feit dat, uit de geluidsopname van het gesprek van 6 december 2013 [Bij deze voorziening gevoegde stukken 1 en 2], waarop het bestreden arrest zich baseert, zou blijken dat eiseres zelf als einde van de overeenkomst de datum van 11 december 2013 voorstelde, betekent geenszins dat zij ermee akkoord ging om de samenwerkingsovereenkomst op die datum te beëindigen zonder enige opzegvergoeding, des te meer daar het bestreden arrest ook uitdrukkelijk vaststelt dat eiseres het voorstel tot overeenkomst dat haar werd overhandigd niet wenste te ondertekenen en dat de samenwerkingsovereenkomst uiteindelijk op vrijdag 20 december 2013 tot een einde kwam [bestreden arrest, blz. 5, lid 3 en lid 4]. Het bestreden arrest stelt weliswaar dat eiseres *“tijdens dat gesprek [van 6 de-*

cember 2013] *op geen enkel moment onder druk werd gezet door [verweerster]*, maar in haar “syntheseconclusie hoger beroep” [blz. 5, laatste lid] stelde eiseres – op basis van de kwestieuze opname – dat “*Mevrouw D. B. weigert de overeenkomst dan ook te ondertekenen omdat ze eenvoudigweg niet will vertrekken. Er moet nogmaals worden benadrukt dat gedurende het gesprek, de directie van [verweerster] zeer dwingend verzoekt dat het voorstel van overeenkomst m.b.t. de datum van beëindiging van de samenwerking, zou ondertekenen (rond 6:20 van de opname). Mevrouw D. B. weigerde duidelijk het voorstel te ondertekenen. Bovendien, de manier waarop het gesprek tussen partijen eindigt is veelzeggend. Mevrouw D. B. eindigt met "Ik heb mijn rechten". Zij verkeert duidelijk in schok (...) door de verbreking van de samenwerking door [verweerster], wenste niet te ondertekenen, noch de samenwerking te beëindigen. Hoewel ze alsnog op de meest aarzelende wijze en volledig onder de indruk van het gedrag van de directie van [verweerster] een datum meedeelt ingevolge de herhaaldelijke verzoeken vanwege [verweerster], preciseert ze eveneens dat ze haar rechten heeft ingevolge al het werk dat ze geleverd heeft tijdens haar 25 jaren dienst*”.

Daaruit volgt dat het bestreden arrest dat, om het hoger beroep van eiseres af te wijzen, beslist dat

- (i) gelet op het feit dat eiseres zelf de beëindigingsdatum voorop heeft gesteld en gelet op het ontbreken van financiële gevolgen van de stopzetting voor eiseres, aan verweerster niet verweten kan worden, zoals eiseres dat nochtans doet, dat verweerster de samenwerkingsovereenkomst heeft stopgezet zonder een redelijke opzeggingstermijn in acht te nemen, met als gevolg dat eiseres geen recht heeft op een vervangende opzeggingsvergoeding, en
- (ii) aangezien het niet vaststaat dat verweerster de overeenkomst heeft stopgezet zonder redelijke opzegtermijn en aangezien geen bewijs voorligt van enige druk vanwege verweerster, de morele schadevergoeding niet verschuldigd is:

artikelen 1134, 1149, 1150, 1151 en 1780 van het oud Burgerlijk Wetboek en het algemeen rechtsbeginsel dat men zich niet voor onbepaalde tijd kan verbinden schendt, nu het hof van beroep vaststelt dat verweerster een einde heeft gesteld aan een 25 jarige samenwerking met eiseres en toch beslist dat eiseres geen recht heeft op een redelijk opzeggingstermijn, tenminste op een compensatoire opzeggingsvergoeding;

en

artikelen 8.1., 2°, 8.17 en 8.18 van boek 8 (“Bewijs”) van het Burgerlijk Wetboek, zoals ingevoerd door de wet van 13 april 2019 tot invoering van een Burgerlijk Wetboek en tot invoeging van boek 8 “Bewijs” in dat Wetboek schendt en de bewijskracht van de akten miskent, door in de geluidsopname van 6 december 2013 iets te horen en te lezen dat daarin niet kan worden teruggevonden, nu eiseres “zelf” als einde van de overeenkomst de datum van 11.12.2013 niet voorstelde en zij zelf het initiatief niet nam om de jarenlange samenwerking met ver-

weerster te beëindigen, laat staan om een datum voor een beëindiging zonder opzeggingstermijn of -vergoeding voor te stellen of te aanvaarden.

Ontwikkeling

11. Zie Cass., 29 juni 2019, A.R. nr. C.18.0410.N, Arr.Cass., 2018, nr. 413, blz. 1534, met conclusie van de heer advocaat-generaal A. VAN INGELGEM:

“1. Artikel 1134, eerste lid, Burgerlijk Wetboek bepaalt dat alle overeenkomsten die wettig zijn aangegaan, tot wet strekken.

Krachtens artikel 1134, tweede lid, Burgerlijk Wetboek kunnen deze overeenkomsten niet worden herroepen dan met wederzijdse toestemming van de partijen of op de gronden door de wet erkend.

2. Artikel 1780 Burgerlijk Wetboek bepaalt dat men zijn diensten slechts voor een tijd of voor een bepaalde onderneming kan verbinden.

3. Volgens artikel 1794 Burgerlijk Wetboek kan de opdrachtgever de aanneming tegen vaste prijs door zijn enkele wil verbreken, ook al is het werk reeds begonnen, mits hij de aannemer schadeloos stelt voor al zijn uitgaven, al zijn arbeid, en alles wat hij bij die aanneming had kunnen winnen.

Deze bepaling is uitsluitend van toepassing op de aanneming van een werk dat door zijn voorwerp of door een uitdrukkelijke tijdsduur bepaald is.

4. Krachtens het algemeen rechtsbeginsel dat men zich niet voor onbepaalde tijd kan verbinden, kan een overeenkomst gesloten voor onbepaalde duur, in beginsel, door iedere partij te allen tijde worden opgezegd met in achtneming van een redelijke opzeggingstermijn. Bij ontstentenis van een redelijke termijn dient de schade te worden vergoed die de medecontractant lijdt wegens het niet in acht nemen van deze verplichting.

Aldus vereist de eenzijdige beëindiging van een aanneming van onbepaalde duur door de opdrachtgever de inachtneming van een redelijke opzeggingstermijn. Bij ontstentenis van een redelijke opzeggingstermijn moet de opdrachtgever de aannemer een vergoeding betalen ter compensatie van de schade die de aannemer ingevolge het niet in acht nemen van een opzeggingstermijn lijdt.

5. Het onderdeel dat ervan uitgaat dat een aanneming van onbepaalde duur slechts met een opzeggingstermijn dient te worden beëindigd indien de overeenkomst tussen de opdrachtge-

ver en de aannemer een opzeggingstermijn bevat of indien de beëindiging onrechtmatig is, gaat uit van een andere” rechtsopvatting.”

12. *“In geval van een geschil over de duur van deze termijn staat het aan de feitenrechter om de redelijkheid ervan te beoordelen. De vraag wordt overgelaten aan zijn soevereine beoordelingsbevoegdheid: hij zal rekening houden met de omstandigheden van het geval, zoals de duur van de contractuele relatie, de tijd die nodig is om de medecontractant te laten "overeind te komen", het belang van de investeringen waartoe hij was overgegaan, enz.” (Vrij vertaald van : “En cas de contestation de la durée de ce délai, il incombe au juge du fond d’en apprécier le caractère raisonnable. La question est abandonnée à son pouvoir souverain d’appréciation : il tiendra compte des circonstances de l’espèce, telles que la durée des relations contractuelles, le temps nécessaire pour permettre au cocontractant de "se retourner", l’importance des investissements que celui-ci avait consentis, etc. ”) [P. WÉRY, “Le principe général du droit de résiliation unilatérale des contrats à durée indéterminée”, noot bij Cass., 10 november 2016, R.C.J.B., 2020/1, blz. 76, nr. 19].*

★ ★ ★

BIJ DEZE BESCHOUWINGEN,

besluit voor eiseres ondertekende advocaat bij het Hof van cassatie dat het u behage, Hooggeachte Dames en Heren, het bestreden arrest te vernietigen, te bevelen dat er melding gemaakt wordt van de vernietiging op de kant van de vernietigde beslissing, de zaak en de partijen naar een ander hof van beroep te verwijzen en over de kosten te oordelen als naar recht.

Brussel, 19 augustus 2021

Bijlagen :

1. *voor echt verklaarde transcriptie van stuk 16 van het dossier van eiseres in graad van beroep (“Opname gesprek 06/12/2013”)*
2. *“Opname gesprek 06/12/2013” (stuk 16 van eiseres in de vorm gebruikt voor de neerlegging ervan voor het hof van beroep te Antwerpen);*

Werner DERIJCKE

Advocaat bij het Hof van cassatie